

God man för ensamkommande ungdomar

Kommunens åtagande

Mariestads kommun och Töreboda kommun har tecknat avtal med Migrationsverket om att tillhandahålla 12 platser för ensamkommande barn/ungdomar, som kommer ensamma till Sverige. Planeringen är att ungdomarna ska bo inom Johannesbergsområdet i Mariestad. Sex av dessa platser är reserverade för ungdomar som söker asyl. Boendet drivs av Gryning Vård AB, som är ett bolag ägt av kommuner i västra Sverige. Sannolikt blir det pojkar i åldern 16 upp till 18 år som kommer till Mariestad. Kommunernas åtagande innebär bl.a. att ungdomarna ska få en god man förordnad för sig. Om den unge söker asyl kommer även ett offentligt biträde (advokat) att förordnas med uppgift att biträda i asylärendet.

Förutsättningar för god man

En förutsättning för att få god man är att ungdomen är

- 1) **utländsk medborgare** (eller statslös),
- 2) **under 18 år och**
- 3) **ensamkommande**. Om ungdomen kommer tillsammans med någon vuxen, avgör Migrationsverket om den vuxne kan godtas som företrädare eller inte.

Likaså ska en god man förordnas för en ungdom som har eller har haft vårdnadshavare i Sverige, i situationer då vårdnadshavaren har försvunnit, avlidit eller på annat sätt inte kan utöva vårdnaden. Om ungdomen således har blivit övergiven på ett eller annat sätt, innan uppehållstillstånd har beviljats, ska en god man förordnas.

Godmanskapet fungerar så att den gode mannen sätts i vårdnadshavarnas (*föräldrarnas ställe*). Det betyder att gode mannen har rätt att fatta alla beslut som rör ungdomen i såväl personliga angelägenheter som när det gäller ekonomin. Det är dock inte den gode mannen som fysiskt ska ha hand om den dagliga omvårdnaden och tillsynen. Den gode mannen har inte heller någon försörjningsskyldighet mot ungdomen.

Det är överförmyndaren som beslutar om god man. Beslut ska tas så snart som möjligt. Det innebär högst inom 2-3 dagar från det att ansökningsen kom in till överförmyndaren eller från den tidpunkt då överförmyndaren fick vetskap om behovet på annat sätt.

Ett godmanskap är en tillfällig lösning under ungdomens första tid i Sverige. Ställföreträdarskapet ska upphöra om ungdomen lämnar Sverige eller om den unge får uppehållstillstånd. I det senare fallet ska den unge få en särskilt förordnad vårdnadshavare i stället för god man.

Rätten till god man för en ensamkommande ungdom gäller oavsett anledningen till inresan. Den unge kan således ha kommit till Sverige för att söka asyl. Ungdomen kan även ha kommit på grund av anknytning, d.v.s det finns en nära släkting i landet eller av någon annan anledning. Undantag gäller naturligtvis om det är uppenbart obehövligt med god man, exempelvis när det är en utbytesstudent som kommer till Sverige och då föräldrarna i hemlandet har medverkat till resan.

Om ungdomen har uppehållstillstånd

Ungdomar som har uppehållstillstånd när det kommer till Sverige har inte rätt till god man.

Om ungdomar med uppehållstillstånd inte har någon vårdnadshavare som kan utöva vårdnaden varaktigt, är socialnämnden skyldig att se till att tingsrätten förordnar en särskild vårdnadshavare.

Ansökan om god man

Migrationsverket och socialnämnden i den kommun där barnet vistas (= uppehåller sig) kan ansöka hos överförmyndaren om god man. Om överförmyndaren på annat sätt får vetskap om att en ungdom behöver god man är myndigheten skyldig att på eget initiativ ta upp frågan.

Det kan efter godmansförordnandet visa sig att den unge är äldre än 18 år. När Migrationsverket har underrättat den gode mannen eller överförmyndaren om detta, ska den gode mannen omedelbart entledigas. Någon förlängning av godmanskapet kan inte ske.

Ungdomens medverkan när god man ska förordnas

Överförmyndaren ska ge den unge tillfälle att yttra sig om det kan ske. Med det menas i första hand att den unge får uttala sig i frågan om vem som ska bli god man. Yttrandet ska inte avse godmanskapet som sådant. En omyndig ska nämligen ha en ställföreträdare enligt både svensk lag och enligt barnkonventionen och kan därför inte säga nej till godmanskapet som sådant.

Vilka krav kan ställas på den gode mannen

De första kriterierna som ska uppfyllas är att personen ifråga är rätträdig, erfaren och i övrigt lämplig.

Övriga kriterier är knutna till att ungdomen befinner sig i en utsatt situation.

Den gode mannen bör således

- tala och skriva svenska för att obehindrat kunna göra sig förstådd
- ha goda kunskaper om det svenska samhället, alltså veta hur till exempel skola och sjukvård fungerar
- ha erfarenhet av barn och ungdomar och därmed ha en lyhördhet och förståelse för deras behov

- kunna hantera barn och ungdomar i den utsatta situation som de befinner sig i (dock utan att krav på specialutbildning kan ställas)
- ha kunskap om gången i ett utlänningsärende, men inte ta över det offentliga biträdets roll i asylärendet, utan bistå med uppgifter som är av betydelse för asylärendet

Det bör i sammanhanget ännu en gång påpekas att gode mannen har samma rättsliga behörighet som en förälder men **inte** ansvaret för den faktiska omvårdnaden om barnet. Det är socialtjänstens ansvar. Socialtjänsten har även ansvaret för att hjälpa till med att efterforska var den unges familjemedlemmar finns.

Vad ingår i den gode mannens uppdrag

Gode mannen ska i vårdnadshavarens ställe ansvara för ungdomens personliga förhållanden och sköta de ekonomiska och rättsliga angelägenheterna. Man kan säga att den gode mannen är ”spindeln i nätet” kring den unge och ska se till att allt fungerar som det ska.

Personliga förhållanden

I de flesta sammanhang som rör den unges person är det **socialnämndens ansvar** att agera. Socialtjänsten utreder frågan om den unges boende, vilken skola den unge ska gå i och beslutar om insatser som exempelvis kontaktperson enligt socialtjänstlagen. Gode mannen bör därför ha ett nära samarbete med den socialsekreterare som handlägger ärendet.

Det kan också vara till hjälp för vissa ungdomar att få ha enskilda samtal med sin socialsekreterare. Socialsekreteraren är ju en person som har kunskap och kompetens och erfarenhet att möta unga i utsatta situationer. Det kan vara bra för den unge att gode mannen, som bara är ett tillfälligt uppdrag, inte är med vid alla tillfällen. Gode mannen bör därför lämna sitt samtycke till att sådana samtal får genomföras.

Här anges några exempel på vad som kan anses ingå i den gode mannens uppdrag:

- stötta/företräda den unge och närvara i samband med utredningar hos Migrationsverket tillsammans med det offentliga biträdets samt vid utredningar hos socialnämnden. Utfärda fullmakt för det offentliga biträdets. (Tänk på att det kan bli aktuellt med möten på dagtid)
- besluta om den unges skolgång. Medverka vid utvecklingssamtal i skolan, gärna tillsammans med någon från familjehemmet
- hjälpa den unge att få kontakt med hälso- och sjukvården, i synnerhet barnpsykiatri (om det är aktuellt) samt tandvård
- ansöka om kontaktperson enligt socialtjänstlagen och andra stödinsatser som behövs

- besluta om var den unge ska bo (*i samarbete med socialtjänsten*). Avviker ungdomen från ett institutionsboende, vilken är mycket ovanligt, kan den gode mannen besluta att den unge ska återvända dit.
- om det blir aktuellt, vilket är mycket ovanligt, närvara vid förhör och hålla kontakt med polis och åklagare, både då den unge har utsatts för brott och då ungdomen har utfört brott

Även om en god man är en juridisk företrädare för ungdomen är det inte alltid som det är den gode mannen som ska följa med vid alla tillfällen. För att tillgodose behovet av sällskap till läkare, idrottsevenemang o.s.v ska den gode mannen se till att **en kontaktperson** blir utsedd, under förutsättning att behovet inte blir tillgodosett via boendet eller på annat sätt. Däremot har den gode mannen rätt och bör vara med vid möten med Migrationsverket, socialtjänsten och polisen.

Det ingår i gode mannens uppdrag att informera överförmyndaren dels om barnet har flyttat till en annan kommun dels när barnet har fått uppehållstillstånd. Om barnet får uppehållstillstånd ska den gode mannen även underrätta socialtjänsten om detta.

Ekonomiska angelägenheter

Gode mannens uppdrag omfattar även att vara förmyndare, på samma sätt som gäller för en förälder. Det innebär att förvalta ungdomens tillgångar och företräda barnet i ekonomiska angelägenheter. Här följer några exempel.

- förvalta ungdomens tillgångar – även dagersättningen och andra bidrag
- företräda ungdomen vid inköp av varor och tjänster
- ansöka om bidrag av skiftande slag, exempelvis ekonomiskt bistånd, studiebidrag samt vid behov extra klädbidrag från Migrationsverket
- teckna hyreskontrakt om det blir aktuellt med egen lägenhet inför myndighetsdagen.
- övriga frågor med ekonomisk eller juridisk anknytning

Den gode mannen bestämmer hur ungdomens pengar ska användas. I takt med stigande ålder och mognad ska den unge involveras i sin ekonomi, men det är den gode mannen som slutligen bestämmer hur tillgångarna ska användas. Det är således varken familjehemmet eller personal på boendet som bestämmer över eller har ansvaret för den unges ekonomi

Den gode mannen bör inte heller slentrianmässigt överlämna den dagersättning som ungdomen är berättigad till eller t.ex ett ICA-kort. Dagersättningen ska användas till det som kan anses vara nödvändigt - inte ett slags fickpengar - som den unge fritt ska få disponera hur som helst.

Tystnadsplikt

Den gode mannen går som sagt in i föräldrarnas ställe. I likhet med vad som gäller för en förälder har en god man inte någon lagstadgad tystnadsplikt. Det är emellertid självklart att den gode mannen inte ska föra känsliga uppgifter om ungdomen vidare till utomstående. Inte heller får den gode mannen föra vidare uppgifter som den unge har lämnat i förtroende och som kan skada honom/henne. Den omständigheten att en god man inte omfattas av någon tystnadsplikt får inte heller innebära att den gode mannen vägras att få ta del av information som gäller den unge eller att vara närvarande vid t.ex. förhör.

Tolk

I de flesta fall behövs en tolk i de samtal som gode mannen har med ungdomen. Det bör vara överförmyndaren som beställer tolken så att det finns garanti för att den som tolkar är auktoriserad.

När upphör godmanskapet

Godmanskapet ska avslutas när den unge inte längre har behov av en ställföreträdande vårdnadshavare enligt den följande uppställningen.

Den unge fyller 18 år

När den ensamkommande ungdomen fyller 18 år upphör omyndigheten, precis som för svenska ungdomar. Och den gode mannens uppdrag upphör automatiskt på myndighetsdagen. Den gode mannen behöver således inte entledigas från uppdraget.

Som tidigare har nämnts ska godmanskapet upphöra ifall Migrationsverket kommer fram till att den unge är 18 år eller äldre trots att det tidigare har ansetts att han/hon var omyndig. Gode mannen har då inte längre någon behörighet att företräda ungdomen utan den unge får föra sin talan själv, precis som andra myndiga personer.

Vårdnadshavaren kommer till Sverige

Om barnets föräldrar kommer till Sverige och är i stånd att vara vårdnadshavare ska godmanskapet upphöra. Så ska också ske om någon annan vuxen person, som trätt i vårdnadshavares ställe, kommer till Sverige. Om gode mannen får information från Migrationsverket om att det verkligen är den unges vårdnadshavare eller annan som trätt i dess ställe ska gode mannen ansöka hos överförmyndaren om att bli entledigad från godmansuppdraget.

Den unge lämnar Sverige

Om den unge varaktigt har lämnat Sverige ska den gode mannen ansöka om att bli entledigad. Den vanligaste orsaken till detta är att ungdomen inte har fått uppehållstillstånd och därför har utvisats. Om ungdomen har avvikit från sitt boende får gode mannen undersöka om det finns goda skäl att anta att den unge inte längre finns kvar i Sverige. Bekräftas detta ska den gode mannen begära att bli entledigad. Om man kan anta att den unge gömmer sig och finns kvar i Sverige bör gode mannen kvarstå i uppdraget till dess det kan utredas var personen befinner sig. Godmanskapet bör dock inte kvarstå hur länge som helst utan en lämplig tid kan vara förslagsvis ett par tre månader. Om den unge dyker upp

igen efter denna tid får en god man förordnas på nytt.

Om god man inte längre behövs

Bestämmelsen har tillkommit för att täcka de situationer som inte faller in under någon av de tidigare nämnda situationerna. Ett exempel kan vara att en vårdnadshavare, efter sjukdom, åter kan ha hand om vårdnaden.

Ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare

Om den unge beviljas uppehållstillstånd ska den gode mannen underrätta socialnämnden om detta. Underrättelseskyldigheten gäller även för överförmyndaren. Godmanskapet är en temporär insats och så snart det finns ett beslut om att barnet får stanna i Sverige ska ett permanent ställföreträdarskap anordnas för barnet (*särskilt förordnad vårdnadshavare*). Det kan finnas undantag från huvudregeln men då måste man visa på särskilda skäl. Ett exempel kan vara att barnet inom några månader blir 18 år.

Det är socialnämnden som ska vända sig till tingsrätten för att få förordnat en särskild vårdnadshavare för den unge. Överförmyndaren entledigar därefter den gode mannen i ett särskilt beslut.

Den gode mannen bör dessförinnan ha informerat den unge och den nye ställföreträdaren om dennes roll. Den gode mannen bör även träffa vårdnadshavaren och informera om den unge och hans/hennes behov.

En god man blir ofta tillfrågad om att ta sig an uppdraget som särskilt förordnad vårdnadshavare. Den frågan får naturligtvis den enskilde personen själv svara på med det är inte lagstiftarens mening att det ska vara så. En vårdnadshavare har ett annat uppdrag som är mer långsiktigt och med en annan närmare kontakt. Den gode mannens uppdrag omfattar den första intensiva tiden med många myndighetskontakter och andra åtgärder som det senare inte finns behov av.

Gode mannens redovisning

Precis som andra förordnade ställföreträdare ska en god man för ensamkommande ungdomar lämna in förteckning, årsräkningar och sluträkning till överförmyndaren.

Eftersom de flesta ensamkommande ungdomar inte har några tillgångar att tala om utan endast får de bidrag och ersättningar som enligt lag ska lämnas, kan den gode mannen befrias från att lämna årsräkning och sluträkning. Det krävs dock ett formellt beslut av överförmyndaren. Däremot ska alltid en förteckning lämnas in även om tillgångarna är 0 kr.

Skadeståndsansvar

Gode män för en ensamkommande ungdom har samma skadeståndsansvar som andra gode män enligt 12 kap 14 § föräldrabalken.

Arvode

Gode mannen har rätt till ett skäligt arvode och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdraget. Det är överförmyndaren som beslutar om arvodet och som betalar ut det till den gode mannen. Arvodet beräknas utifrån en timkostnadsersättning på i storleksordningen 200 kronor.

Behörig överförmyndare

Behörig att besluta i ärenden om god man är överförmyndaren i den kommun där barnet vistas

(= *där barnet uppehåller sig*). Så snart ungdomen har fått uppehållstillstånd och blivit folkbokfört (*vilket den gode mannen ska ombesörja*) ska överförmyndaren omedelbart flytta över ärendet till överförmyndaren i den kommun i vilken barnet har blivit folkbokfört.

Personlig introduktion

Alla som åtar sig att vara god man kommer att kallas till en personlig introduktion på överförmyndarexpeditionen. Personalen där kommer då att berätta mera i detalj om vad godmansuppdraget innebär. Och den gode mannen får tillfälle att ställa frågor. Om det uppkommer frågor under uppdragets gång är den gode mannen alltid välkommen att kontakta överförmyndarexpeditionen.

Rätt att bli entledigad

Om den gode mannen inte vill fortsätta som god man har han/hon rätt att bli entledigad från uppdraget. Den gode mannen är dock skyldig att kvarstå i uppdraget tills någon ny god man har åtagit sig uppdraget.

Intresseanmälan

Har du "hjärtat på rätta stället" och vill du hjälpa en ungdom i en utsatt situation är du välkommen att höra av dig till Helena Harborn 0501 – 75 50 52 eller Malin Eriksson 0501 – 75 50 50.

Du kan alternativt skicka din intresseanmälan till helena.harborn@mariestad.se eller malin.eriksson@mariestad.se

Frågor

Om det är något som du undrar över får du även slå en signal till någon av de ovannämnda personerna.

